

Nordmenn på tillits- toppen i Europa

6_{av}10

har høy tillit til Stortinget

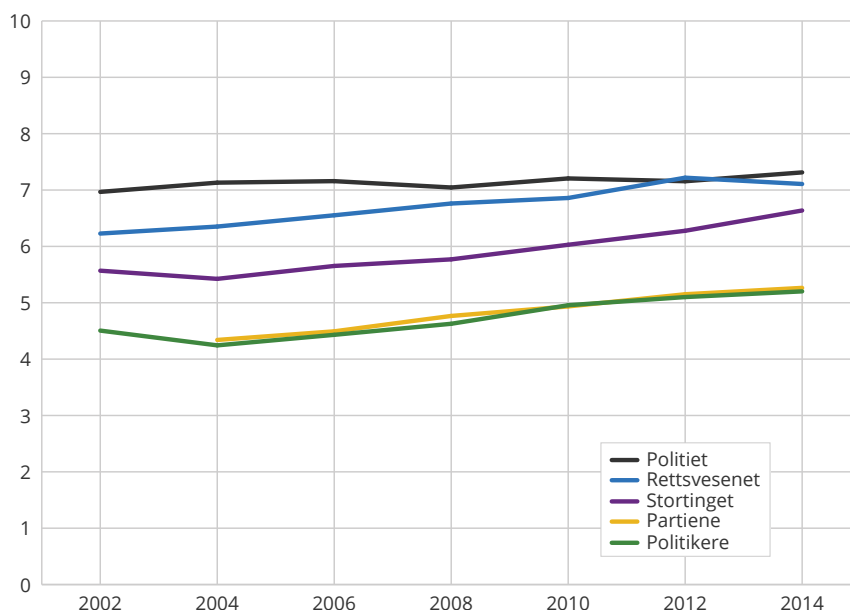
Nordmenn og nordiske borgere har generelt stor tillit til ulike politiske institusjoner sammenliknet med andre europeere. Den europeiske samfunnsundersøkelsen fra 2014 viser at det er politiet som nyter størst tillit i Norge, etterfulgt av rettsvesenet og Stortinget. Både politikerne og de politiske partiene nyter mindre tillit, men størst blant personer med høyt utdanningsnivå. Av partiene uttrykker Fremskrittspartiets velgere minst tillit til politiske institusjoner.

Høy tillit til politiske institusjoner blir gjerne sett på som en nødvendighet for et velfungerende demokrati. I de siste tiårene har det vært en del oppmerksomhet rundt hvorvidt tilliten til viktige institusjoner i det politiske liv er synkende eller ikke. Forskning viser at den er relativt stabil og robust i stabile demokratier i Vest-Europa, men klart lavere i «nye demokratier» i Øst-Europa. Andre forskere hevder at politisk tillit er synkende i avanserte industrialiserte land i Vest-Europa, USA og Canada. (Dalton 2004). De nordiske landene har i slike målinger lenge ligget i toppsjiktet sammenliknet med resten av Europa (Listhaug og Ringdal 2008).

Vi har størst tiltro til politiet og rettsvesenet

I denne artikkelen bruker vi data fra Den europeiske samfunnsundersøkelsen som startet i 2002 (se tekstboks om undersøkelsen neste side). For Norges del ser vi at tilliten til politiet har ligget stabilt høyt (se figur 1). Rettsvesenet ligger på andreplass, og er fra 2010 omtrent på nivå med tilliten til politiet. Stortinget følger etter som nummer tre i alle disse årene. Vi ser også at tilliten til partiene og politikerne er klart lavere enn til Stortinget i alle målingene. Tilliten til partiene ble ikke målt i den første runden av undersøkelsen, men kom med i 2004.

Tillit til ulike institusjoner i Norge på en skala fra 0-10. Gjennomsnitt

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2002-2014.

Øyvin Kleven

er statsviter og senior statistikkrådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for befolkningsstatistikk. (oyvin.kleven@ssb.no)

Om undersøkelsen

Den europeiske samfunnsundersøkelsen (European Social Survey) har blitt gjennomført annethvert år siden 2002. I hver runde deltar det mellom 20 og 30 europeiske land. Norge har deltatt i alle rundene, og undersøkelsen vil igjen bli gjennomført høsten 2016. Formålet er å samle informasjon om holdninger, verdier og adferdsmønstre i de europeiske landene, slik at det blir mulig å studere forskjellene mellom landene og se på endringer over tid.

Statistisk sentralbyrå har ansvaret for datainnsamlingen i Norge. Utvalget trekkes tilfeldig blant alle som har en folker registret adresse i Norge og som er over 15 år. Intervjuene foretas ansikt til ansikt med bruk av visuelle hjelpemidler og varer omlag en time. I Norge er det mellom 1 500 og 2 000 personer som blir intervjuet i hver runde. Det er dermed knyttet en viss statistisk usikkerhet til resultatene fra undersøkelsene. I tillegg til standardfeilen kan det være skjevheter i resultatene på grunn av frafall og målefeil som er svært komplisert å beregne. En bør derfor ikke legge vekt på små forskjeller i enkeltresultatene. Resultater for alle landene og anonymiserte mikrodata kan lastes fritt ned fra European Social Surveys datanettsted <http://www.europeansocialsurvey.org/>

Spørsmålet stilles på følgende måte:

«Se på dette kortet og fortell meg på en skal fra 0 til 10 hvor stor tillit du *personlig* har til hver av de institusjonene jeg leser opp. 0 står for at du ikke har noen tillit til institusjonen i det hele tatt, mens 10 står for at du har full tillit til institusjonen. Vi begynner med Stortinget.»

Spørsmålet blir så gjentatt for rettsvesenet, politiet, politikere, politiske partier, Europaparlamentet og FN. I denne analysen ser vi ikke på EU-parlamentet og FN.

Ved tolkningen av disse målingene må vi huske at det kan være feilkilder som gir feilmarginer, og disse feilkildene kan overskride forskjellene ved enkeltresultater. Det er uansett verdt å merke seg at det er en tendens til en økt tillit til rettsvesenet, Stortinget, politikere og partier over tid sammenliknet med da målingen startet i 2002.

Høy tillit i Norden

Variasjon i politisk tillit blir i litteraturen gjerne forklart med i hvilken grad befolkningen føler en «avstand» til myndighetene, og hvordan de «evaluerer» hvor godt myndighetene gjør det. Avstand henviser gjerne til ulike meninger om hvordan den dagsaktuelle politikken utformes (Miller 1974), men kan også innebære avstand i ideologi og partipreferanser mellom velgergrupper og de styrende politikerne. Følgelig vil vi forvente at en økning i avstanden mellom befolkningen og myndighetene vil gi seg utslag i minkende tillit. Videre vil befolkningen evaluere hvor godt myndighetene leverer resultater på områder hvor mange samfunnsborgere er enige om målet. I litteraturen brukes ofte økonomisk politikk som eksempel, gode tider gir relativt stor tillit til politikerne, mens dårlige tider fører til redusert tillit.

Ser vi på de landene som har deltatt i undersøkelsens siste runde i 2014, ser vi at alle de nordiske landene ligger høyt på listen for de ulike institusjonene (se tabell 1). Dette er i tråd med tidligere undersøkelser (Listhaug og Ringdal 2008). Norge ligger øverst for nasjonalforsamlingen, partiene og politikerne. Finland og Danmark ligger foran oss når det gjelder tillit til politiet, mens danskene har mer tillit til rettsvesenet enn vi har. Sveits ligger også høyt på disse tilsitmålingene.

I alle landene i Europa er det en klar trend at folk har mer tillit til politiet og rettsvesenet enn til politikere og partier, mens tillit til nasjonalforsamlingen ligger klart i mellom. Det er også verdt å merke seg at det er betydelige forskjeller mellom landene. Ser vi spesielt på tilliten til nasjonalforsamlingen, har de skandinaviske landene i 2014 et gjennomsnitt på over seks av maksimalt ti poeng, mens Polen og Slovenia samme år har et gjennomsnitt under tre. Videre er gjennomsnittet for tillit til partiene over fem for de skandinaviske landene, mens den er under to for Polen og Slovenia. Vi ser også at Frankrike ligger i det nedre sjikt.

Flere forskere har påpekt at det er kortere avstand mellom politikere og befolkningen i de nordiske landene enn i en del andre europeiske land. Det er egalitære kulturer og relativt mindre forskjeller mellom folk. De

Tabell 1. Tillit til ulike institusjoner i noen europeiske land på en skala fra 0-10. Gjennomsnitt. 2004 og 2014

	Politiet		Rettsvesenet		Nasjonalforsamlingen		Partiene		Politikere		
	2004	2014	2004	2014	2004	2014	2004	2014	2004	2014	
Finland	8,0	7,9	Danmark	7,2	7,4	Norge	5,4	6,7	Norge	4,3	5,3
Danmark	7,9	7,7	Norge	6,4	7,2	Sverige	5,4	6,2	Sverige	4,4	5,1
Norge	7,1	7,4	Finland	6,9	6,8	Sveits	5,5	6,2	Danmark	5,6	5,1
Sveits	6,9	7,2	Sveits	6,1	6,6	Danmark	6,3	5,9	Sveits	4,6	5,1
Sverige	6,5	6,9	Sverige	5,8	6,4	Finland	6,0	5,6	Nederland	4,8	4,9
Tyskland	6,5	6,8	Nederland	5,5	6,0	Nederland	4,7	5,2	Finland	5,0	4,7
Østerrike	6,2	6,5	Tyskland	5,5	5,9	Tyskland	4,2	5,1	Belgia	4,3	4,1
Nederland	6,0	6,4	Østerrike	5,8	5,7	Belgia	4,7	4,8	Tyskland	3,2	3,9
Irland	6,6	6,3	Irland	5,2	5,3	Østerrike	4,8	4,7	Østerrike	3,4	3,4
Frankrike	5,7	6,1	Estland	4,9	5,2	Estland	4,2	4,4	Estland	3,1	3,4
Estland	5,6	6,1	Frankrike	4,8	5,2	Tsjekkia	3,2	4,0	Tsjekkia	2,7	3,4
Belgia	5,8	6,0	Belgia	4,8	5,0	Frankrike	4,3	3,9	Irland	4,0	3,3
Tsjekkia	4,2	5,7	Tsjekkia	3,7	4,7	Irland	4,7	3,8	Frankrike	3,4	2,7
Slovenia	4,7	5,5	Polen	3,0	3,5	Polen	2,4	2,8	Slovenia	3,2	2,0
Polen	4,6	5,1	Slovenia	3,8	3,1	Slovenia	4,1	2,8	Polen	1,9	2,0
									Slovenia	3,1	1,9

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2004 og 2014.

nordiske landene er også relativt rike sammenliknet med andre land: Dette er velferdsstater som i betydelig grad garanterer samfunnets medlemmer hjelp hvis de skulle komme ut for helsesvikt, sosial nød eller tap av inntekt, for eksempel ved arbeidsledighet eller alderdom. Staten sikrer også den enkelte rett til utdanning (Ervasti m.fl 2008).

Også i andre former for tillitsmålinger, som målinger av tillit til andre mennesker, skårer de nordiske landene høyest i Europa (Fridberg og Kangas 2008). For Norges og Sveriges er det dels en entydig trend at tilliten til alle institusjonene stiger fra 2004 til 2014. I Danmark og Finland er det derimot en mer negativ trend: Her var tilliten til nasjonalforsamlingen, politikere og partier større for ti år siden.

Valgdeltakelse og høy tillit går hånd i hånd

Tidligere undersøkelser viser at det er en klar sammenheng mellom å delta i ulike former for politikk, først og fremst valg, og å ha tillit til ulike institusjoner (Listhaug og Ringdal 2008, Barstad og Sandvik 2015). Land med relativt stor tillit til nasjonalforamlingen har også relativt høy valgdeltakelse, men dette er ikke utelukkende entydig. Italia har for eksempel høy velgdeltakelse, mens italienerne ikke uttrykker stor tillit til sin nasjonalforsamling (se figur 2). Videre er det ganske lav valgdeltakelse i Sveits, mens sveitserne uttrykker stor tillit til nasjonalforsamlingen. De nordiske landene utmerker seg ved å ha både stor tillit til nasjonalforsamlingen og relativt høy valgdeltakelse. I Polen og Kosovo er det liten tillit til nasjonalforsamlingen og samtidig tilsvarende lav valgdeltakelse. Ukrainas innbyggere har minst tillit til parlamentet, og deltar i liten grad i valg.

Norge: Avstår de med liten tillit fra å stemme?

De som ikke stemmer i valget til nasjonalforsamlingen, har mindre tillit til de politiske institusjonene enn de som stemmer i valget. For dem som ikke stemte i det siste stortingsvalget i 2013, har omtrent halvparten oppgitt at de har høy tillit til Stortinget (se figur 3). For dem som stemte i valget, oppgir litt over seks av ti å ha høy tillit til Stortinget. Det er imidlertid liten forskjell når det gjelder tillit til politikere. For tilliten til de politiske partiene er forskjellen mellom dem som stemte og ikke stemte bare på 6 prosentpoeng.

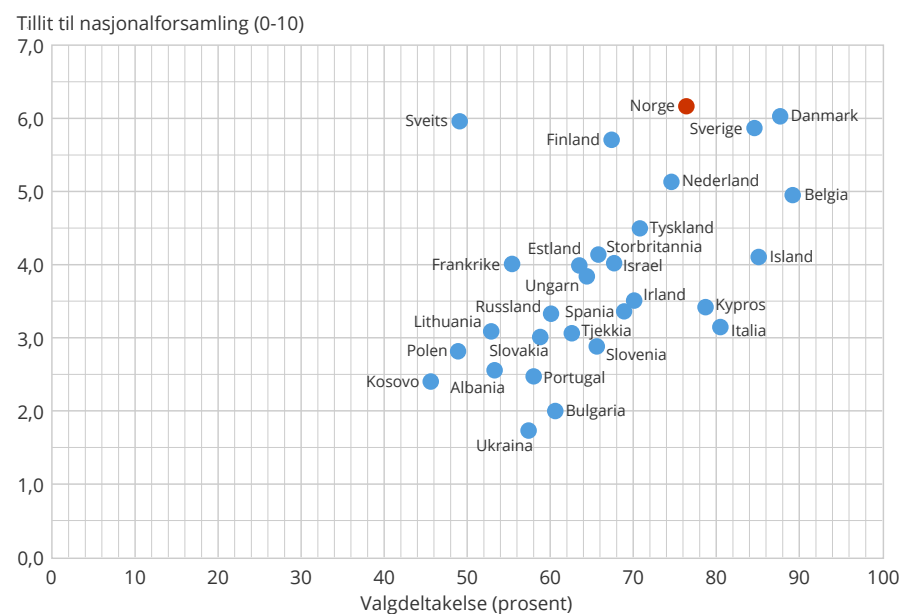
Fremskrittspartiets velgere uttrykker lavest tillit

Velgere som stemte Venstre uttrykker størst tillit til Stortinget, nesten

Figur 2 – forklaring

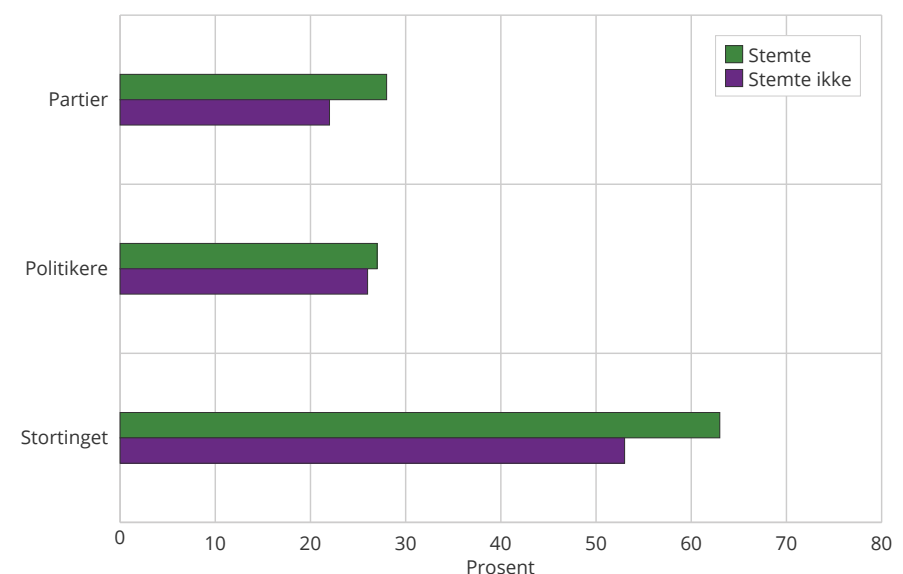
Figuren viser valgdeltakelsen uttrykt i prosent på den eneaksen og tillit til nasjonalforamling på den andre (landets gjennomsnittet på svarskalaen fra 0 til 10). Siden det er en klar sammenheng mellom tillit til nasjonalforamlingen og deltakelse i valget, er tillit til nasjonalforsamling vektet etter den offisielle valgdeltakelsen i landet. De som har oppgitt at de ikke deltok i valget blir dermed gitt en litt høyere vekt enn de som oppga at de deltok. Siden tall for alle land ennå ikke er frigitt for 2014 bruker vi resultatene fra 2012.

Figur 2. Valgdeltakelse og tillit til nasjonalforsamling

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2012. Valgdeltakelse 2009-2012 IDEA.

Figur 3. Personer 18 år og over med høy tillit til politiske institusjoner i Norge. Stemte eller stemte ikke i siste stortingsvalg (2013)

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2014.

Når vi i denne artikkelen begrenser oss til å se på politiske institusjoner som Stortinget, politikere og politiske partier i Norge er tillit målt gjennom å be deltakerne i undersøkelsen om å plassere seg på en skala fra 0 til 10, hvor 0 tilsvarer ingen tillit og 10 tilsvarer full tillit. Svarene mellom 0 og 4 betegner vi som lav tillit, mellom 5 og 6 middels tillit, mens fra 7 til 10 er høy tillit. Resultatene er vektet med hensyn til om man deltok i valget eller ikke og hvilket parti en stemte på.

ni av ti Venstre-velgere oppgir å ha høy tillit til Stortinget. I den andre enden finner vi Fremskrittspartiets (Frps) velgere hvor under fem av ti oppgir å ha tilsvarende høy tillit til nasjonalforsamlingen. Frp-velgerne ligger dermed på et lavere nivå enn de som ikke stemte i valget (se figur 4). Sosialistisk Venstrepartiet (SVs) velgere er de velgerne som har størst tillit til politikere, fire av ti SV-velgere svarer at de har høy tillit. Bare én av ti Frp-velgere oppgir det samme. Venstres velgere er de som har høyest tillit til partiene, fire av ti, mens også her er det bare hver tiende Frp-velger som oppgir å ha høy tillit. Det må påpekes at denne målingen dreier seg om tillit til partier og politikere generelt og ikke til det partiet og de politikerne en har stemt på.

Tilliten synker med alderen

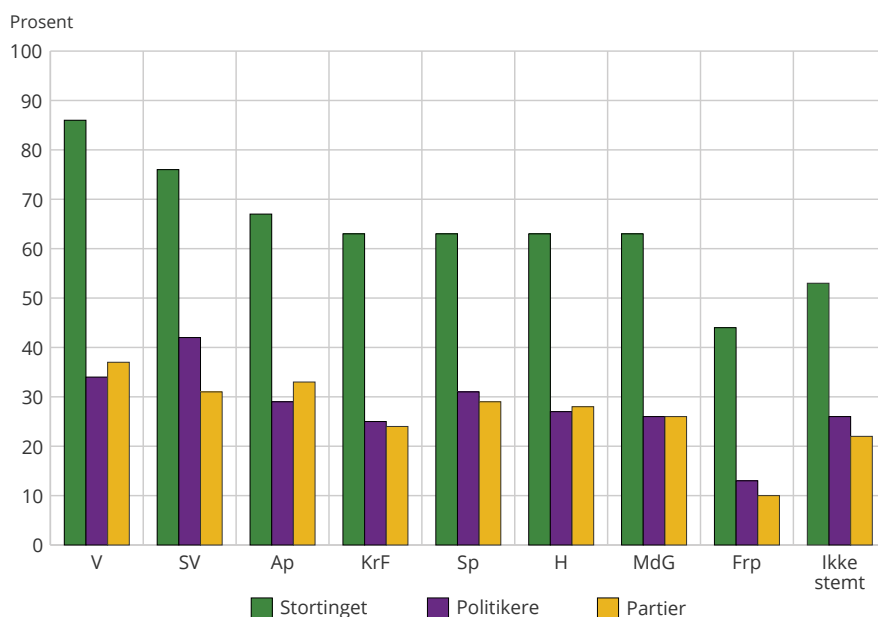
Tilliten til våre politiske institusjoner synker blant de eldste. Høyest tillit er det faktisk blant de aller yngste, i aldersgruppen som ennå ikke har oppnådd stemmerettsalder (se figur 5). Blant de eldste er det imidlertid en ulikhet mellom kvinner og menn. Blant kvinner er det helt klart at tilliten er lavest for de aller eldste. For mennene er ikke denne tendensen like klar (se tabell 2). Her må en imidlertid være klar over at det er relativt få observasjoner i den aller eldste aldersgruppen, slik at det er betydelig usikkerhet knyttet til svarene til de aller eldste.

Menn har høyere tillit til Stortinget

Tilliten til Stortinget er høyere hos menn enn hos kvinner (se figur 6). Selv når vi tar hensyn til alder og utdanningsbakgrunn har menn gjennomgående høyere tillit til Stortinget enn kvinner har (se tabell 2 og 3).

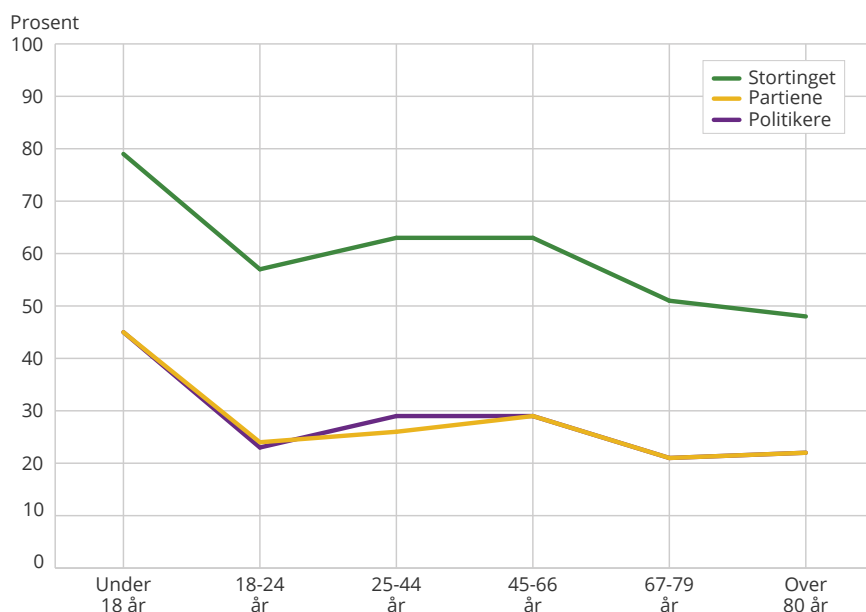
I den videre analysen holder vi personer under 18 år utenfor. For tilliten til politikere og de politiske partiene er imidlertid denne tendensen ikke til stede. Andre undersøkelser har rapportert at kvinner har litt høyere tillit til «det politiske systemet» eller «valgsystemet» (Listhaug og Ringdal 2008, Barstad og Sandvik 2015.). Da har man imidlertid sett på et samlet mål på tillit til politiske institusjoner. Den analysen som presenteres her viser at denne tendensen ikke er så entydig.

Figur 4. Andel personer med høy tillit til politiske institusjoner i Norge, etter partitilhørighet. 18 år og over. 2014

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2014.

Figur 5. Andel personer 15 år og over med høy tillit til politiske institusjoner i Norge. 2014

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2014.

Politisk tillit stiger med utdanningsnivået

Generelt er det en tendens til at tilliten stiger med utdanningsnivået (se figur 7, neste side). De med grunnskoleutdanning har lavest tillit til de politiske institusjonene, her har kun fire av ti høy tillit til Stortinget, mens syv av ti personer med universitets eller høgskoleutdanning har høy tillit. Blant personer med videregående utdanning har seks av ti høy tillit.

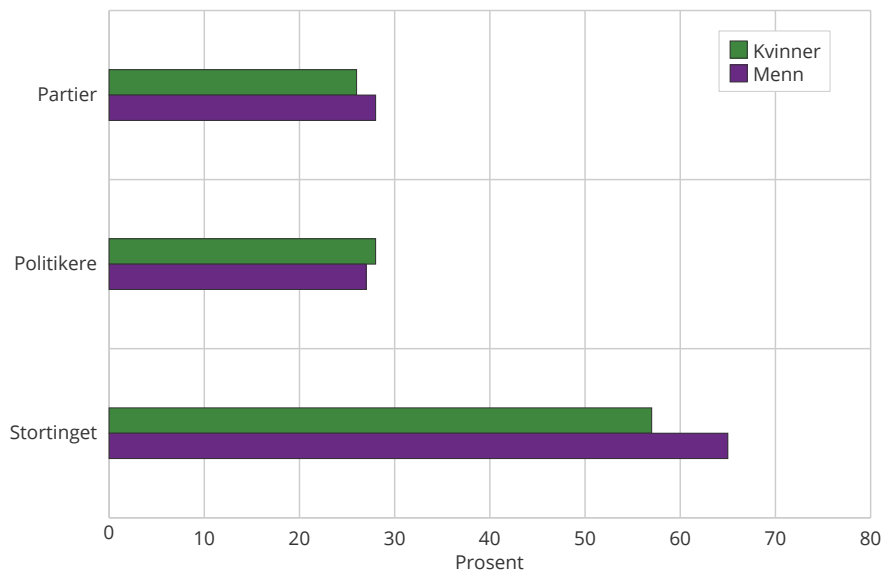
Partiene og politikerne har lavere tillit i befolkningen enn Stortinget, og det gjelder alle utdanningsgruppene. Kun tre av ti høyt utdannede svarer at de har høy tillit til partiene. Der grunnskoleutdanning er det høyeste utdanningsnivået svarer to av ti at de har høy tillit til partiene.

Menn med lavest utdanning er mer skeptisk til politikere og partier

Over 40 prosent av menn med grunnskoleutdanning svarer at de har lav tillit til politikere og partier. For kvinnene med grunnskoleutdanning er denne andelen noe mindre, om lag åtte prosentpoeng færre har så lav tillit (se tabell 3). Blant kvinnene er det også mindre forskjell mellom de med videregående utdanning og de med grunnskoleutdanning, enn blant mennene. Blant personer med utdanning på universitets- og høgskolenivå oppgir litt i overkant av 20 prosent, både kvinnene og mennene, at de har lav tillit til politikerne og partiene.

I Norge har valgdeltakelsen i stortingsvalgene ligget over 75 prosent de siste 20 årene. Tilliten til våre politiske institusjoner har i Norge siden 2002 ligget stabilt høyt sammenliknet med andre europeiske land. Det er imidlertid verdt å merke seg at det er variasjoner i tillitsnivået i Norge. For eksempel har personer med lav utdanning jevnt over lavere tillit til institusjonene enn de med høy utdanning. Frp-velgere har lavere tillit en de som ikke stemte i stortingsvalget.

Figur 6. Personer 18 år og over med høy tillit til politiske institusjoner i Norge blant menn og kvinner. 2014

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2014.

Tabell 2. Lav, middels og høy tillit til politiske institusjoner i Norge blant menn og kvinner 18 år og over, etter aldersgruppe. Prosent. 2014

	Stortinget			Politikere			Partier		
	Lav	Middels	Høy	Lav	Middels	Høy	Lav	Middels	Høy
Menn									
18-24	18	22	60	34	41	25	39	36	25
25-44	14	20	66	34	38	28	28	48	24
45-66	13	20	67	32	41	27	31	39	30
67-79	18	27	56	35	45	20	41	40	20
Over 80	21	17	62	43	44	13	36	47	18
Kvinner									
18-24	13	32	55	34	44	22	30	47	23
25-44	18	21	61	29	42	29	29	44	27
45-66	15	27	58	31	39	30	30	42	27
67-79	15	39	46	35	43	21	32	46	22
Over 80	13	49	38	28	45	27	23	52	25

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2014.

Tabell 3. Lav, middels og høy tillit til politiske institusjoner i Norge blant menn og kvinner 18 år og over, etter utdanningsnivå. Prosent. 2014

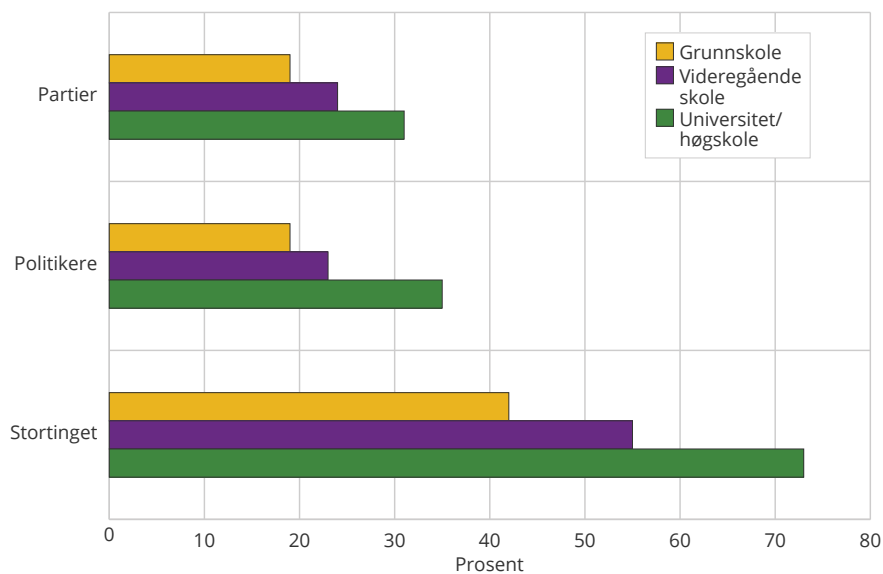
	Stortinget			Politikere			Partier		
	Lav	Middels	Høy	Lav	Middels	Høy	Lav	Middels	Høy
Menn									
Grunnskole	23	29	48	46	38	16	43	39	17
Videregående skole	18	23	60	38	39	23	36	39	25
Universitet/høgskole	7	17	76	24	43	33	23	44	32
Kvinner									
Grunnskole	25	38	37	37	42	21	36	43	21
Videregående skole	17	32	50	36	41	23	32	44	24
Universitet/høgskole	9	21	70	23	41	36	23	47	30

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2014.

Litteraturliste

- Barstad, A., & Sandvik, L. (2015). *Deltaking, støtte og tilhørighet: En analyse av ulikhet i sosiale relasjoner med utgangspunkt i leveårsundersøkelsene* (Rapporter 2015/51). Hentet fra <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/deltaking-stotte-tillit-og-tilhorighet>
- Dalton, R. J. (2004). *Democratic Challenges, Democratic Choices*. Oxford: Oxford University Press.
- Ervasti, H., Fridberg, T., Hjerm, M., Kangas, O., & Ringdal, K. (2008). The Nordic model. I H. Ervasti, T. Fridberg, M. Hjerm & K. Ringdal (Red.), *Nordic Social Attitudes in a European Perspective* (s. 1-21). Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.
- Fridberg, T., & Kangas, O. (2008). Social capital. I H. Ervasti, T. Fridberg, M. Hjerm & K. Ringdal (Red.), *Nordic Social Attitudes in a European Perspective* (s. 65-85). Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.
- Listhaug, O., & Ringdal, K. (2008). Trust in political institutions. I H. Ervasti, T. Fridberg, M. Hjerm & K. Ringdal (Red.), *Nordic Social Attitudes in a European Perspective* (s. 131-151). Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.
- Miller, A. H. (1974). Political issues and trust in government: 1964-1970. *American Political Science Review*, 68 (3), 951-72.

Figur 7. Personer 18 år og over med høy tillit til politiske institusjoner i Norge. Utdanningsbakgrunn. 2014

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2014.